

**Lappeenranta
Keskustaajaman osayleiskaavan
eteläisten alueiden
1. vaiheen alueen
muinaisjäännösinventointi
2014**

**Ville Laakso
Antti Bilund**

Tilaja: Lappeenrannan kaupunki

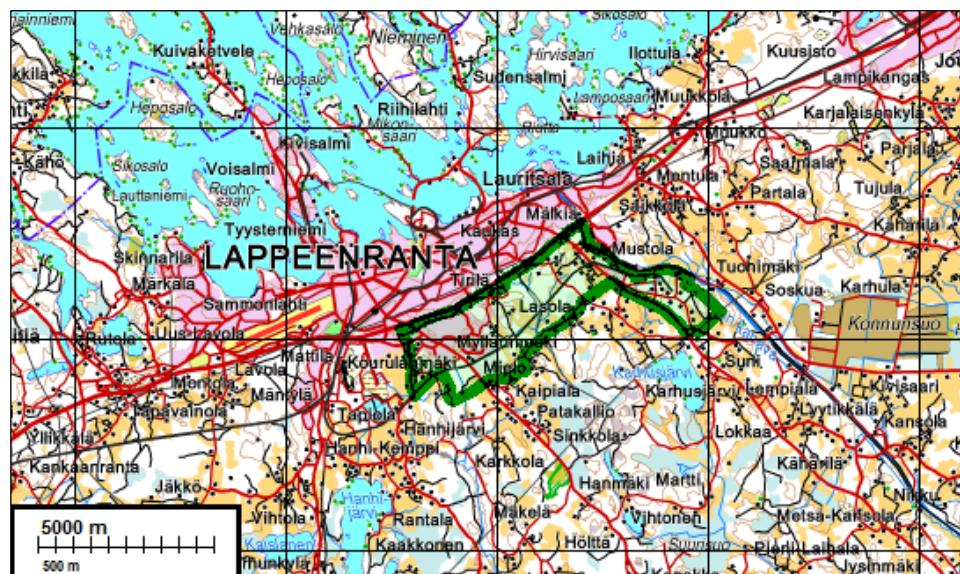
Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Lähtötiedot	4
Tutkimus	4
Kylätontit ja talonpaikat.....	5
Tulos	18
Lähteet	18
Kulttuuriperintökohde	19
LAPPEENRANTA TIRILÄ.....	19
Liite museoviranomaisille: inventoinnissa tarkastetut alueet:	22

Kansikuva: Panssariestettä tutkimusalueen koillisosassa.

Perustiedot

- Alue:* Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavan eteläisten alueiden 1. vaiheen alue, Lappeenrannan keskustan ja vt 6:n eteläpuolella.
- Tarkoitus:* Suorittaa historiallisen ajan muinaisjäänkösiin painottuva arkeologinen inventointi kyseisellä alueella.
- Työaika:* 15. – 20.4.2014
- Kustantaja:* Lappeenrannan kaupunki.
- Tekijät:* Mikroliitti Oy: Ville Laakso ja Antti Bilund.
- Tulokset:* Tutkimusalueelta ei tunnettu ennestään kiinteitä muinaisjäänkösiä. Alueelta tunnettiin kulttuuriperintökohteeksi määritelty II maailmaan sotaan liittyvä puolustusvarustus Tirilä (Mjtunnus: 1000017729). Inventoinnissa havaittiin, että puolustusvarustus oli osittain tuhoutunut aikaisempien tutkimusten jälkeen. Lisäksi varustuksen todettiin jatkuvan pidemmälle lounaaseen, kuin aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu. Muinaisjäänkösinventoinnissa osayleiskaava-alueella ei havaittu kiinteitä muinaisjäänkösiä.

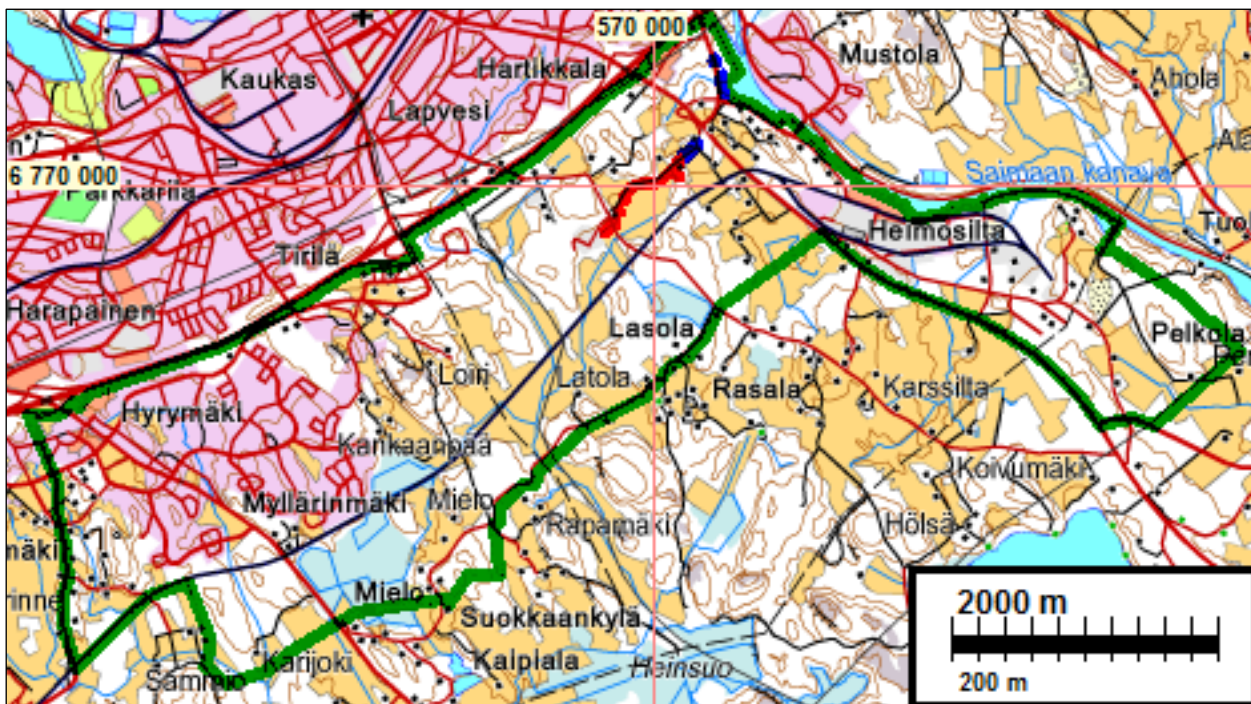

Tutkimusalue on rajattu vihreällä.

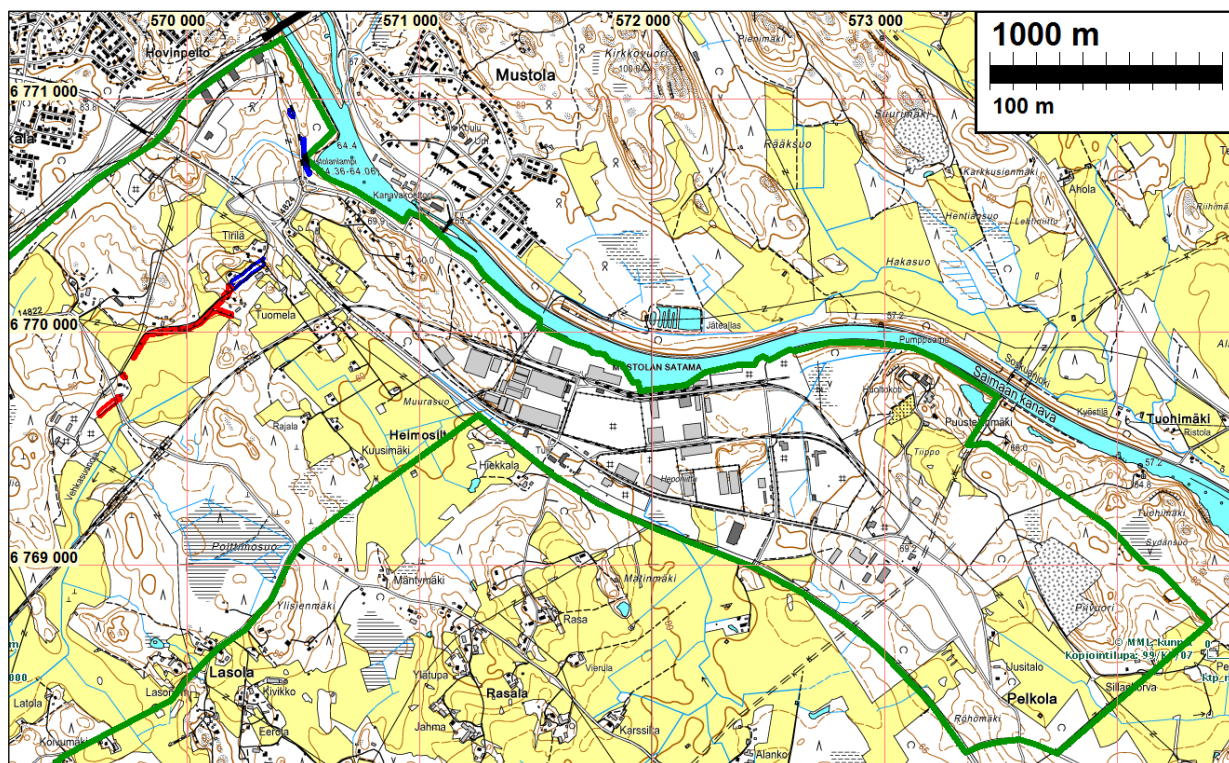
Selityksiä: Koordinaatit, kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartta ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta keväällä 2014, ellei toisin mainittu. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia ja ne ovat talletettu Mikroliti Oy:n serverillä. Kuvaaja: Ville Laakso.

Yleiskartat

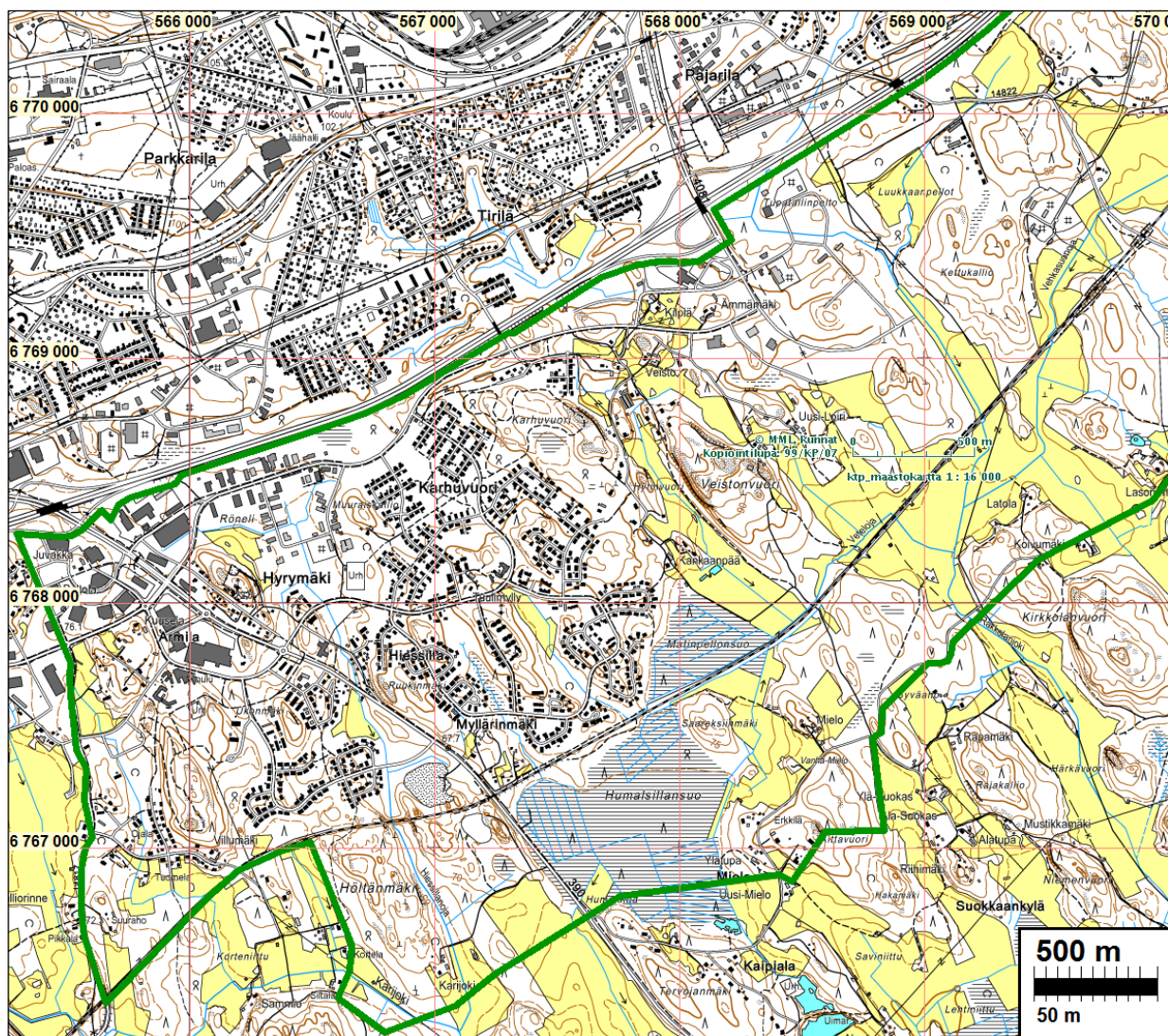
Kartoilla: Tutkimusalue on rajattu vihreällä. Säilynyt osa Tirilän (Mjtunnus: 1000017729) puolustusvarustuksesta on merkitty punaisella, tuhoutunut osa on merkitty sinisellä.

Koko tutkimusalue

Itäinen osa tutkimusaluetta.

Läntinen osa tutkimusalueetta.

Lähtötiedot

Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavan eteläisten alueiden suunnittelualue on jaettu kolmeen vaiheeseen. Suunnittelu aloitetaan osa-alueesta 1. Tulevan kaavoituksen tarpeisiin alueella tuli tehdä muinaisjäännösinventointi, joka painottuisi erityisesti historialliseen aikaan, johon aiemmin alueella tehdyssä inventoinneissa ei ole kiinnitetty nykyisen mittapuun mukaisesti riittävästi huomiota. Ville Laakso ja Antti Bilund tekivät vaihe-alueella 1 muinaisjäännösinventoinnin 15.–20.4. 2014, työn kannalta erittäin hyvien olosuhteiden vallitessa. Inventointia jatketaan toukokuussa 2014 vaiheiden 2 ja 3 alueilla.

Tutkimus

Tutkimusalueen muodosti Lappeenrannan keskustaajaman eteläisen alueiden osayleiskaava-alueen ensimmäisen vaiheen alue Lappeenrannan keskusta-alueen eteläpuolella. Tutkimusalue rajautui idässä Saimaan kanavaan ja pohjoisessa Kuutostiehen. Tutkimusalueen maasto on pääasiallisesti loivapiirteistä metsää ja peltoa. Alueella on myös jonkin verran rakennettua ympäristöä, länsiosan asuntoalueet Karhuvuori ja Hyrymäki, Mustolan satama-alue, sekä satama-alueelle tutkimusalueen poikki kulkeva junarata.

Tutkimusalueella tehty muinaisjäänösinventointi kattoi alueen historiallisen ajan kohteet. Niiden osalta kiinnitettiin erityistä huomiota asuinpaikkoihin, joita tiedettiin alueella olleen ainakin uudella ajalla runsaasti. Peruslähteenä käytettiin Lappeen pitäjän vuoden 1767 revisiokarttaa (Geographisk Charta öfwer Lappwäsi Sokn... 1767) ja sen täydennyksenä ilmeisen samanaikaista karttakonseptia (Geographisk Charta öfver Lapwesi sokn, *sine.anno*). Lisätäydennyksenä käytettiin ns. Steinheilin karttaa (Aflidne Excellencen grefve Steinheils Karta öfver Wiborgs län 1805).

Koska em. karttojen mittakaava on pienehkö, perustettiin tulkinta mainittuihin karttoihin merkittyjen talotonttien tarkasta sijainnista isojakokartoille, jotka ovat tutkimusalueella pääasiassa 1800-luvun alkupuolelta. Tontit asemoitiin nykykartoille, joihin vertaamalla pääteltiin, ovatko alueet nykyisellä tai 1900-luvun rakennetulla alueella. Rakentamattomat kohteet tarkastettiin järjestelmällisesti maastossa. Inventoinnissa todettiin, että talonpaikkojen jatkuvuus 1700-luvulta (oletettavasti jo varhemmaltakin ajalta) nykyaikaan on ollut erittäin yleistä.

Muihin kuin asuinpaikkoihin kiinnitettiin huomiota vähemmän intensiivisesti, mutta niiden varalta tarkastettiin mm. uuden ajan asutuksen ympäristöjen metsäisiä alueita. Muinaisjäänösinventoinnin valmistelutöissä Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineisto käytiin tutkimusalueelta järjestelmällisesti läpi.

Kylätontit ja talonpaikat

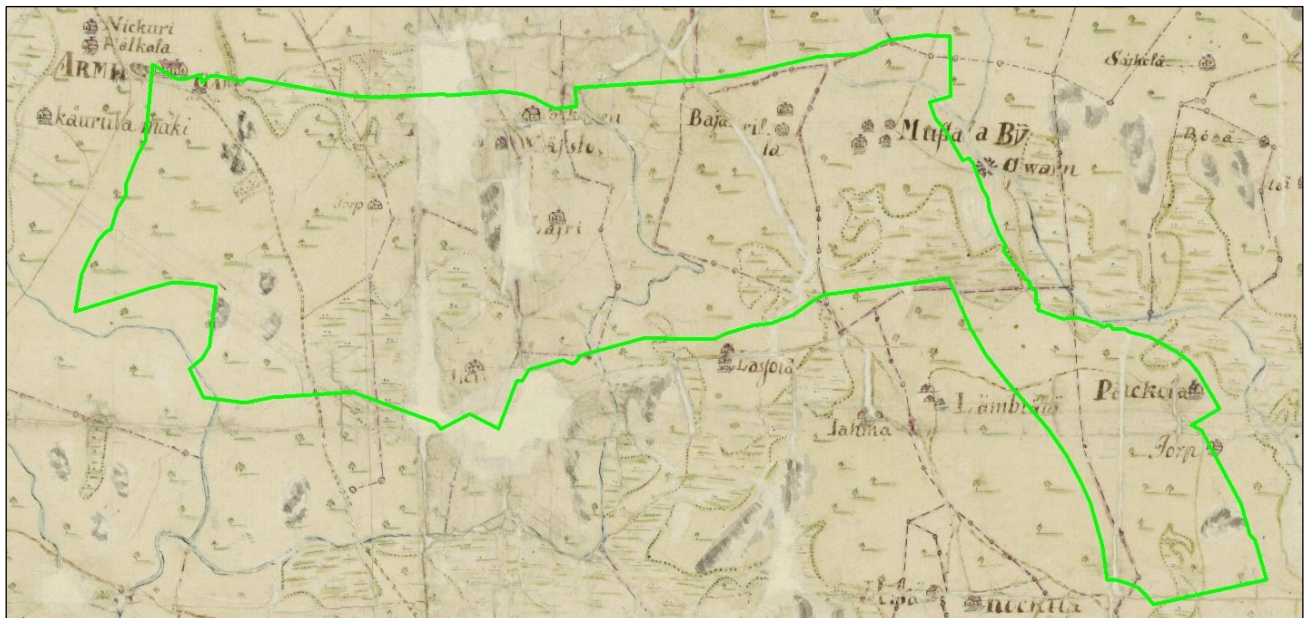
Uuden ajan alun asutuksen paikantaminen Lappeen pitäjässä ei ole helppoa. Vuonna 1558 kymmenysluettelon mukaan Lappeen pitäjässä oli 57 kylää ja 872 taloa, joista 37 kylää ja 440 taloa varsinaisen Lappeen alueella (lopud Luumäellä ja Joutsenossa). Toisaalta saman vuoden maakirjan mukaan Lappeella oli 105 kylää, joissa oli 839 taloa. Vain noin 35 kylännimeä esiintyy molemmissa luetteloissa, ja samannimisten kylienkin taloluvut ovat usein eri luetteloissa aivan erilaisia. Nimien yhdistämistä myöhemmistä lähteistä tunnettuun asutukseen vaikeuttaa se, että kaikkia nimiä ei esiinny myöhemmissä lähteissä, ja toisaalta se, että samat nimet esiintyvät useissa paikoissa sekä edellä mainituissa luetteloissa että myöhemmissä lähteissä. Vuoden 1558 maakirjassa on esimerkiksi Lappeella kolme Toikkala-nimistä kylää, ja neljä muuta kylännimeä esiintyy kahteen kertaan. 1500-luvun viimeisillä vuosikymmenillä Lappeella tapahtui huomattavaa autoitumista ainakin osittain 25-vuotisen sodan tapahtumiin liittyen. Veronmaksukykyisten talojen määrä oli vuonna 1597 enää 216, ja useissa säilyneissäkin taloissa asukkaiden nimet vaihtuivat. (Partanen 2011, s. 126–146)

Nimistön vaihtelevuudesta päätellen Lappeen kylät eivät ole olleet pysyviä ja selvästi rajattuja yksiköitä, kuten Länsi-Suomen kylät. Useimmissa tapauksissa kylien talot tuskin ovat sijainneet yhdellä yhtenäisellä kylätontilla, ja selvää tämä on 1500-luvun lähteissä mainittujen monikymmentaloisten seutukylien osalta. Lappeen osalta ei ilmeisesti ole julkaistu sellaista asutushistoriallista tutkimusta, jossa uuden ajan asutus olisi voitu lähdesarjoja seuraamalla yhdistää myöhempään, karttojen perusteella paikannettavissa olevaan asutukseen. Epäilemättä tämä johtuu ainakin osittain edellä kuvatuista lähteisiin liittyvistä ongelmista. Uuden ajan alun asutuksen sijaintia ei siten voi yleensä määrittää sellaisella tarkkuudella, joka olisi tarpeen arkeologisen inventoinnin suuntaamiseksi maastossa.

Uuden ajan alun lähteissä näkyvästä asutuksesta inventointialueelle osunee nimien perusteella taloja Armilan (kymmenysluettelossa 22 taloa, maakirjassa 17 taloa), Pelkolan (kymmenysluettelossa 5 taloa), Pajarilan (kymmenysluettelossa 11 taloa), Mustolan (maakirjassa 6 taloa) ja Tirilän (maakirjassa 4 taloa) kylistä. On todennäköistä, että luetteloiden erinimisiin kyliin sisältyy

osittain samoja taloja, mutta sittenkin vaikutelmaksi jää, että alueella on tapahtunut seuraavien parin sadan vuoden aikana huomattavaa asutuksen vähenemistä. 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun kartoissa, joissa kaikki edellä mainitut kylät on nimetty, niissä on yhteensä korkeintaan parikymmentä taloa.

Vaikka Lappeen seudulta on 1600-luvulla tehty kihlakunnan ja pitäjän asutusta kuvaavia karttoja, on vanhin kartta, josta talot voidaan arkeologisessa mielessä edes kohtalaisella tarkkuudella paikallistaa, vuoden 1767 Lappeen pitäjän geometrinen kartta (VKKA, V 24a:1 la.* 228/- -). Se perustuu näihin aikoihin tehtyihin verollepanomittauksiin. Paikannustarkkuus on kuitenkin melko huono, sillä jo pelkästään kylää tai taloa kuvaavan karttamerkin läpimitta vastaa maastossa noin sataa metriä. On myös syytä epäillä, että yksittäisten kylien verollepanokartoista yhteen sovitettu koko pitäjän kartta ei ole sisäisesti kaikilta osin yhtä tarkka kuin yksittäiset verollepanokartat. Siten asemoidusta kartasta mitatuissa talojen sijainneissa saattaa olla yksittäistapauksissa tavallista suurempia virheitä. Asemointikokeilujen perusteella realistisena talojen paikannustarkkuutena voidaan pitää noin 200 m. Vuoden 1767 kartasta on olemassa myös konseptikarttamainen ja yleiseltä graafiselta tasoltaan heikompi versio (VKKA, V 24 :1 la.* 227/- -), joka kuitenkin täydentää ensin mainittua karttaa eräiden siinä olevien reikien ja repeämien kohdalta. Varsinaisia kylä- tai talokohtaisia, suurimittakaavaisia, isojakoa vanhempia 1700-luvun verollepanokarttoja on Kansallisarkistossa Lappeelta vain muutamista kylistä. Inventointialueelta sellainen on vain sen Pajarilan ja Luukkalan kyliin kuuluvasta osasta (125 Lappee 1A a-e. Kartan nimessä oleva Mustala viittaa Saimaan rannalla olevaan Mustolaan, inventointialueella oleva Mustolan kylä puuttuu). Siten vanhimmat kartat, joista yksittäiset tonttialueet voidaan paikantaa arkeologisessa mielessä riittävän tarkasti, ovat yleensä isojakokartat, jotka Lappeella ovat yleensä 1830- ja 1840-luvuilla.

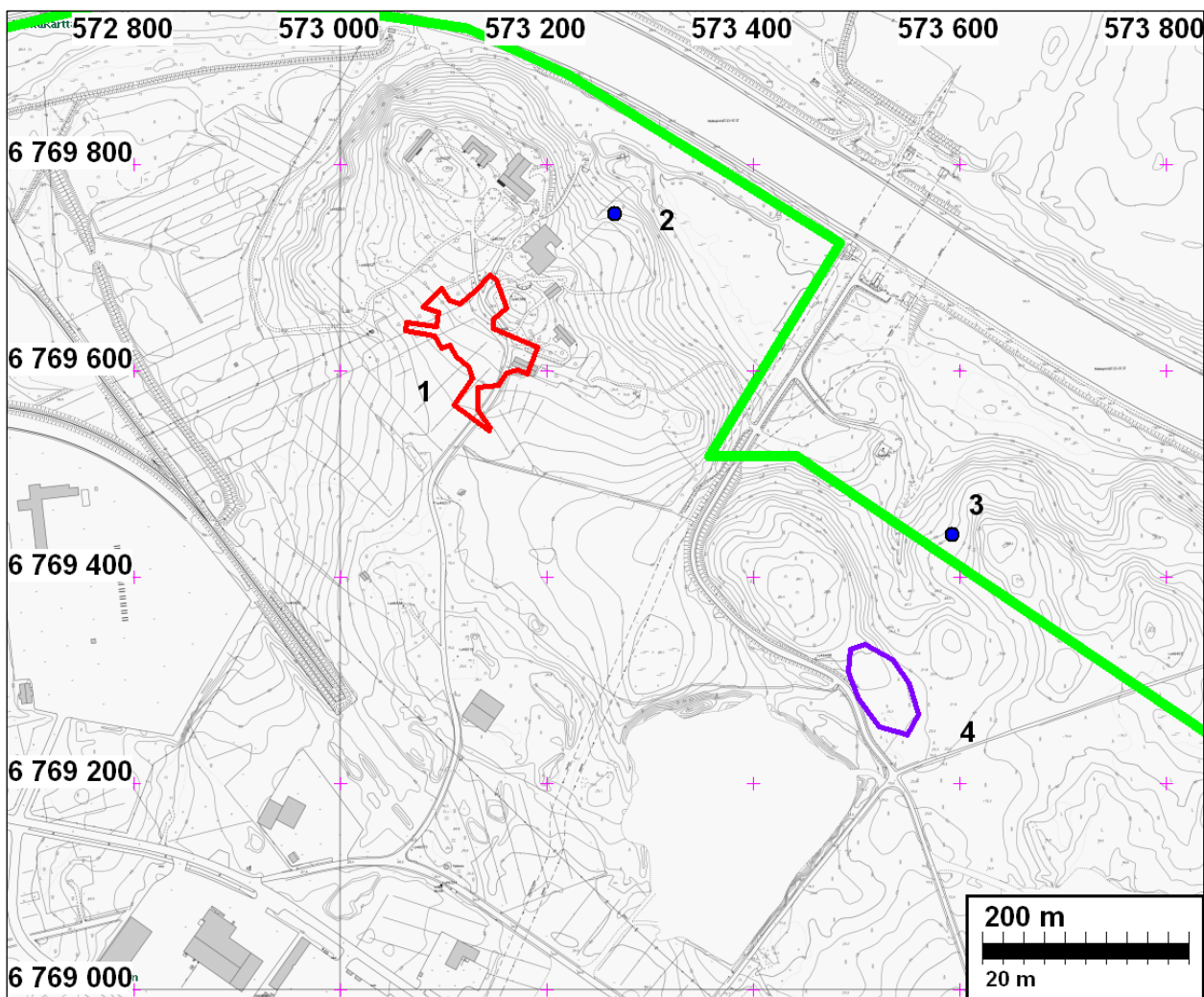

Inventointialue asemituna Lappeen vuoden 1767 kartalle.

Isojaon jälkeisistä maakirjakylistä inventointialueella sijaitsevat suurelta osin idästä länteen lueteltuina Pelkola, Mustola, Pajarila, Tirilä ja Armila. Näiden kylien asutusta käsitellään jäljempänä tarkemmin. Lisäksi alueella on palstoja, jotka kuuluvat pääasiassa sen ulkopuolella oleviin Lempiälän, Lauritsalan, Lasolan, Rasolan, Hartikkalan ja Luukkalan kyliin. Enimmäkseen nämä alueet ovat kyseisten kylien vanhan asutuksen kannalta syrjäisiä kulmia, joilla ei näytä olleen vanhempaa asutusta, eikä kyseisiä kyliä käsitellä tässä yleensä tarkemmin. Lasolassa inventointi-

alueen raja kulkee kylän peltojen poikki, mutta vanhat talonpaikat jäävät rajan eteläpuolelle (Eteläisten alueiden osayleiskaavan 2. vaiheen alueelle).

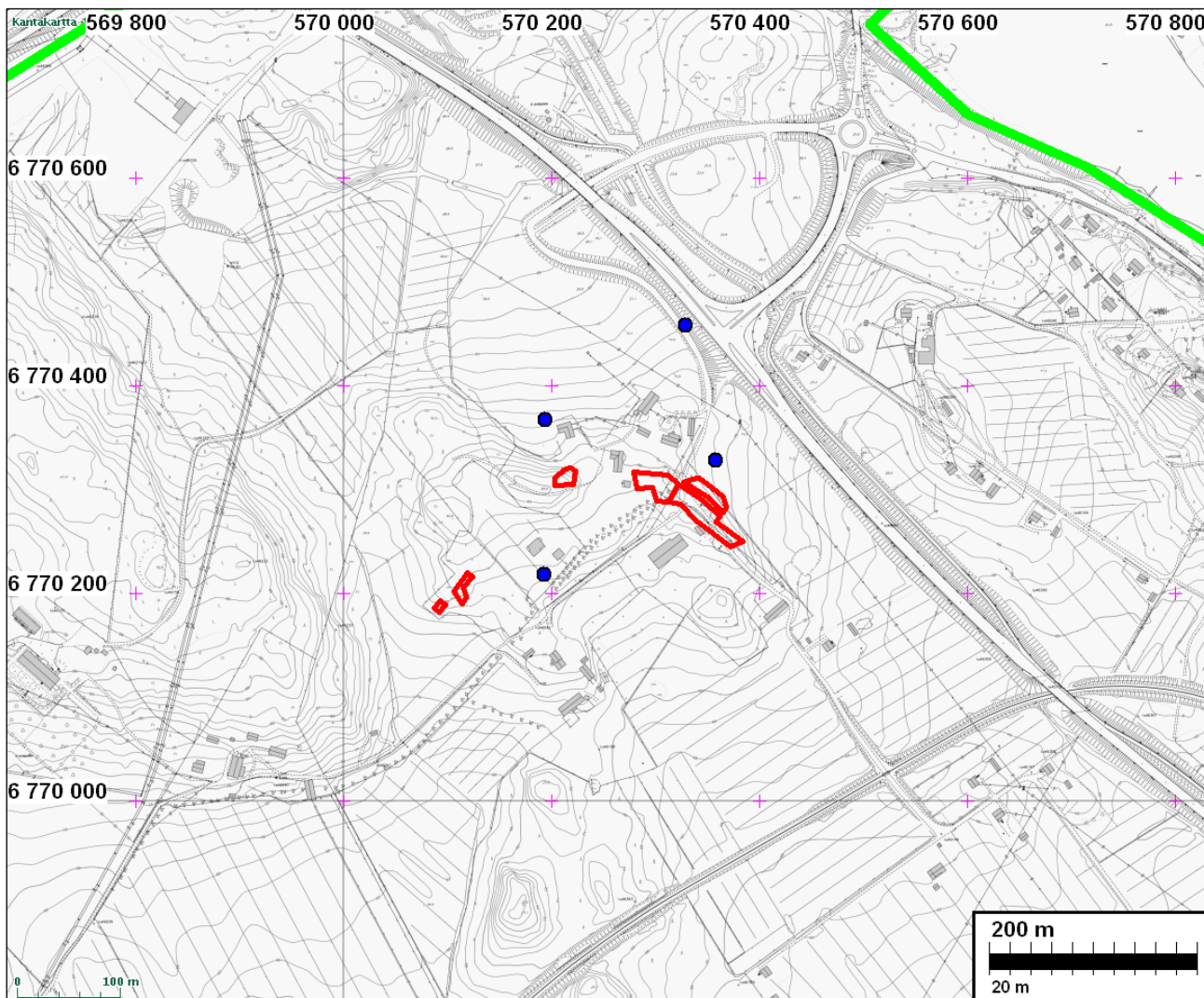
Vuoden 1767 kartassa Pelkolaan on merkitty yksi talo ja yksi torppa siitä kaakkoon. Isojaossa Pelkolan kylässä oli yksi talo, jonka tontti sijaitsi Pelkolan 1900-luvun tilakeskuksen eteläpuolella pellolla. Vuoden 1767 kartassa Pelkola on merkitty likimain samalle paikalle. (Isojakokartan ja tilusluettelon mukaan Pelkolan (talo F) tontti ja suurin osa tiluksista ovat peräisin aiemmasta talosta G. Vastaava epäjohdonmukaisuus isojakoa edeltävissä ja sen jälkeisissä talojen ja tilusten tunnuksissa koskee lähes kaikkia jakokunnan taloja, sillä aiempi talo B Lasolan kylässä on hävinnyt isojaossa, ja sen talonpaikka on siirtynyt tilusvaihdossa toiseen jakokuntaan.) Oheisessa kartassa on esitetty Pelkolan isojaon aikainen tontti asemoituna kaupungin kantan kartalle. Inventoinnin aikana tontti oli lähes kokonaan kynnetty, ja havaintomahdollisuudet olivat hyvät. Tarkastuksessa löytyi vain yksittäisiä paloja fajanssia, lasitettua punasavikeramiikkaa ja palanutta luuta (ei otettu talteen). Mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa ei havaittu. Karttaan on merkitty myös vuoden 1767 kartasta digitoituna Pelkolan ja sen kaakkoispuolella olevan torpan sijainti. Ei ole mitään erityistä syytä olettaa, että talo olisi vuonna 1767 sijainnut eri paikassa kuin isojaon aikaan. Siten ero vuoden 1767 kartasta digitoidun ja isojakokartan sijainnin välillä johtuu todennäköisesti vuoden 1767 kartan asemoinnissa (tällä alueella) olevasta virheestä, joka (suppealla alueella tarkasteltuna) on todennäköisesti suurelta osin systemaattista virhettä. Tämän vuoksi myös vuoden 1767 torpan todellinen sijainti on todennäköisesti digitoidusta sijainnista lounaaseen. Koska alueen talojen määrässä on yleensä tapahtunut vähenemistä historiallisella ajalla, on hyvinkin mahdollista, että torpan paikka on autioitunut entinen talon paikka. Inventoinnissa tarkastettiin maastoltaan viljelysmaaksi ja asuinpaikaksi sopivaa aluetta digitoidusta torpan sijainnista 150 m lounaaseen olevalla harjanteella. Paikalla kasvaa nykyisin vanhaa kuusimetsää. Alueella havaittiin muutamia vähäisiä viljelyröykkiöistä (halkaisija noin metri). Asumusten jäännöksiä ei havaittu.

1: Pelkolan tontti isojakokartassa, 2: Pelkolan sijainti vuoden 1767 kartasta digitoituna, 3: torpan paikka vuoden 1767 kartasta digitoituna, 4: inventoinnissa havaittiin vähäisiä viljelyjäänteitä metsässä (torpan todennäköinen todellinen sijainti). Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

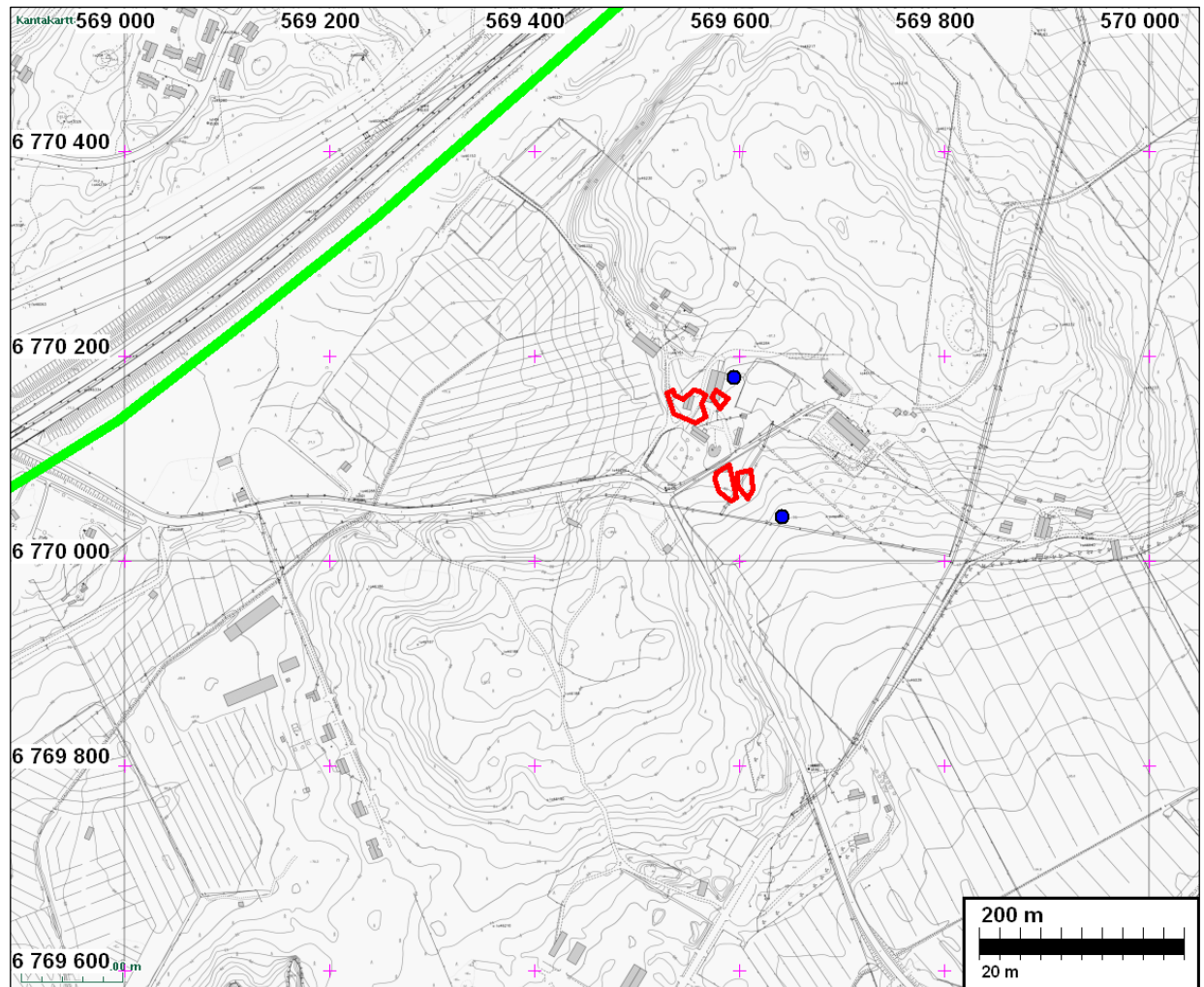
Isojaossa Mustolan kylässä oli neljä taloa, joista Mustola 1 sijaitsi nykyisessä Lappeenrannan keskustassa varuskunnan tienoilla ja kolme muuta talot (2, 4 ja 6) inventointialueella, nykyisin Mustolana tunnetulla seudulla, Saimaan kanavan lounaispuolella. Isojaossa Mustolan kylään laskettiin kuuluviksi myös Mälkiä (Mustola 5) ja Puhakka (Mustola 7), jotka jäävät inventointialueen ulkopuolelle koillisessa. Numerosta 3 ei ole löytynyt tietoja, mutta se ei ainakaan ole sijainnut inventointialueella. Vuoden 1767 kartassa sillä mäellä, jossa isojaon aikaiset talot 2, 4 ja 6 sijaitsivat on merkittynä neljä taloa, joiden digitoituja sijainteja ei voi pitää kovinkaan tarkoina. Vuoden 1893 Senaatin kartassa (lehti XV-46) mäellä on jäljellä vain yksi talo samalla paikalla mäen koilliskulmalla kuin 1900-luvun Tirilän talo. Myöhemmin, ehkä toisen maailmansodan jälkeen, mäelle on taas syntynyt enemmän asutusta. Isojaon aikaiset tonttialueet keskittyivät myöhemmän Tirilän talon lounaispuolelle, nykyisen Huotarintien ja Heimosillantien risteuksen tuntumaan. Tämä tonttialue jakautui siten, että luoteispää tuli kuulumaan taloon Mustola 2 ja kaakkoispää taloon Mustola 4. Tällä tonttialueella on nykyisin Tirilän talon pihaa ja ulkorakennuksia, teitä, panssariesteitä sekä pensaikkoista, osin kalliopohjaista joutomaata. Paikalla ei havaittu maan pinnalle näkyviä jälkiä vanhemmasta asutuksesta. Talon numero 4 maalla on isojakokartassa myös erillinen hyvin pieni tonttialue (ehkä vain yksittäinen rakennus) noin 50 m lännempänä. Tätä ei tutkittu tarkemmin. Isojaon aikaisen talon Mustola 6 maalla ei isojakokartassa ole mitään laajempaa tonttia. Kartalle on merkitty tonttia tai rakennusta kuvaavalla puna-

värillä vain kaksi pientä, lähinnä yksittäiseltä rakennukselta vaikuttavaa täplää. Nämä sijaitsevat edellä mainituista tonteista noin 150 m länsilounaaseen. Paikka on nykyisin pellonreunassa oleva kivikoinen metsäniemeke. Inventoinnin aikana siinä laidunsi hevoslauma, eikä paikkaa tutkittu tarkemmin.

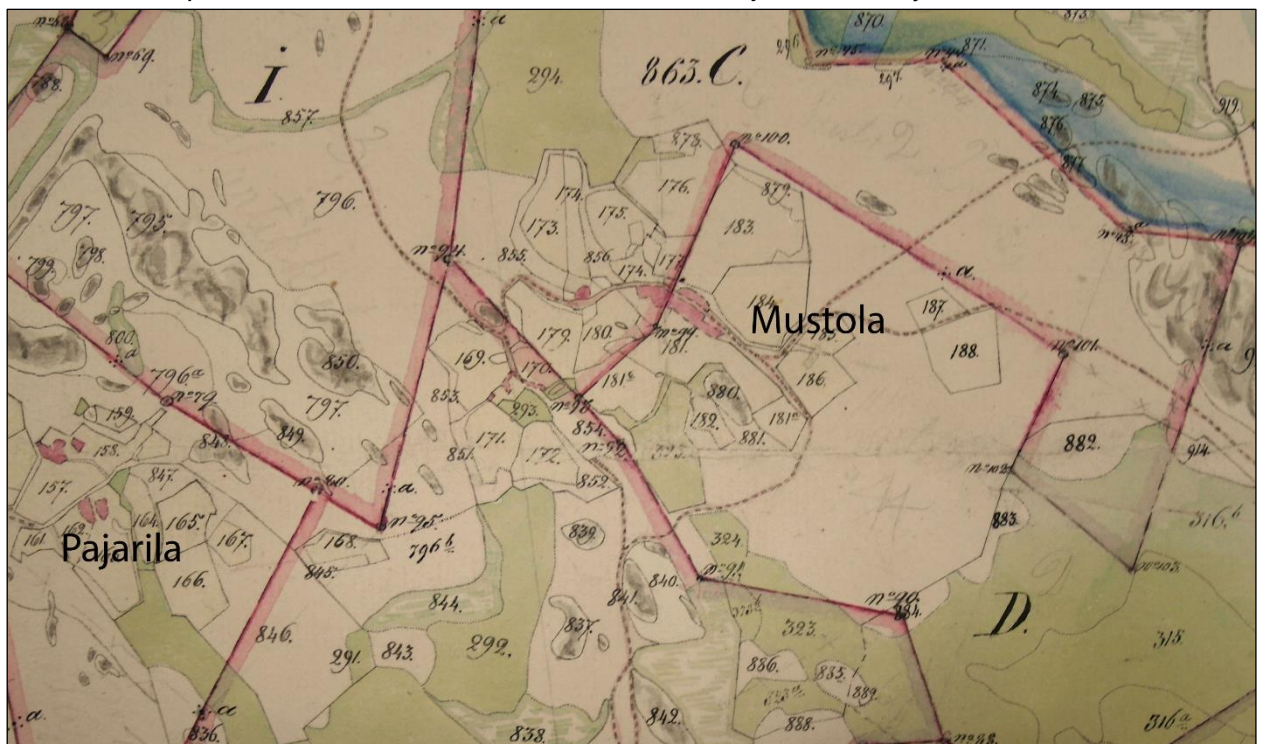

Mustolan kylän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavat karttamerkit on merkitty sinisillä palloilla. Vuoden 1767 kartan aseointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Pajarilan kylään on vuoden 1767 kartassa merkitty kaksi lähekkäin sijaitsevaa taloa. Vaikka vuoden 1767 kartta on koottu yksittäisten kylien verollepanokartoista, on yksityiskohdissa joskus eroja. Tässä tapauksessa varsinaiseen verollepanokarttaan (Wallgreen 1767) on merkitty vain yksi talo. Tämä ehkä kertoo, että paikalla ollut talo on jakaantunut juuri noihin aikoihin. Isojaossa vanhalle kylän paikalle on jäänyt yksi talo, Pajarila 1, täsmälleen samalle paikalle kuin verollepanokartan ainoa talo. Kylän toinen talo on siirretty tilusvaihdossa jakokuntaan liitetylle maa-alueelle, Lasolan kylän itäreunalle, inventointialueen ulkopuolelle. Isojakokartassa vanhalla kylän paikalla on kuitenkin edelleen kahden talon tontit. Eteläisempi tontti on nykyisin peltoa. Se oli inventointiaikana kynnettynä, ja havaintomahdollisuudet olivat hyvät. Pellossa oli kuitenkin havaittavissa vain hyvin vähän asuinpaikkaan viittaavia löytöjä (lasitettua punasavikeramiikkaa, fajanssia), eikä mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa. Pohjoisempi isojakokartan tontti on paikalla viimeksi toimineen maatilan tilakeskuksen aluetta, jolla on 1900-luvun maatalousrakennuksia.

Pajarilan kylän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavat karttamerkit on merkitty sinisillä palloilla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

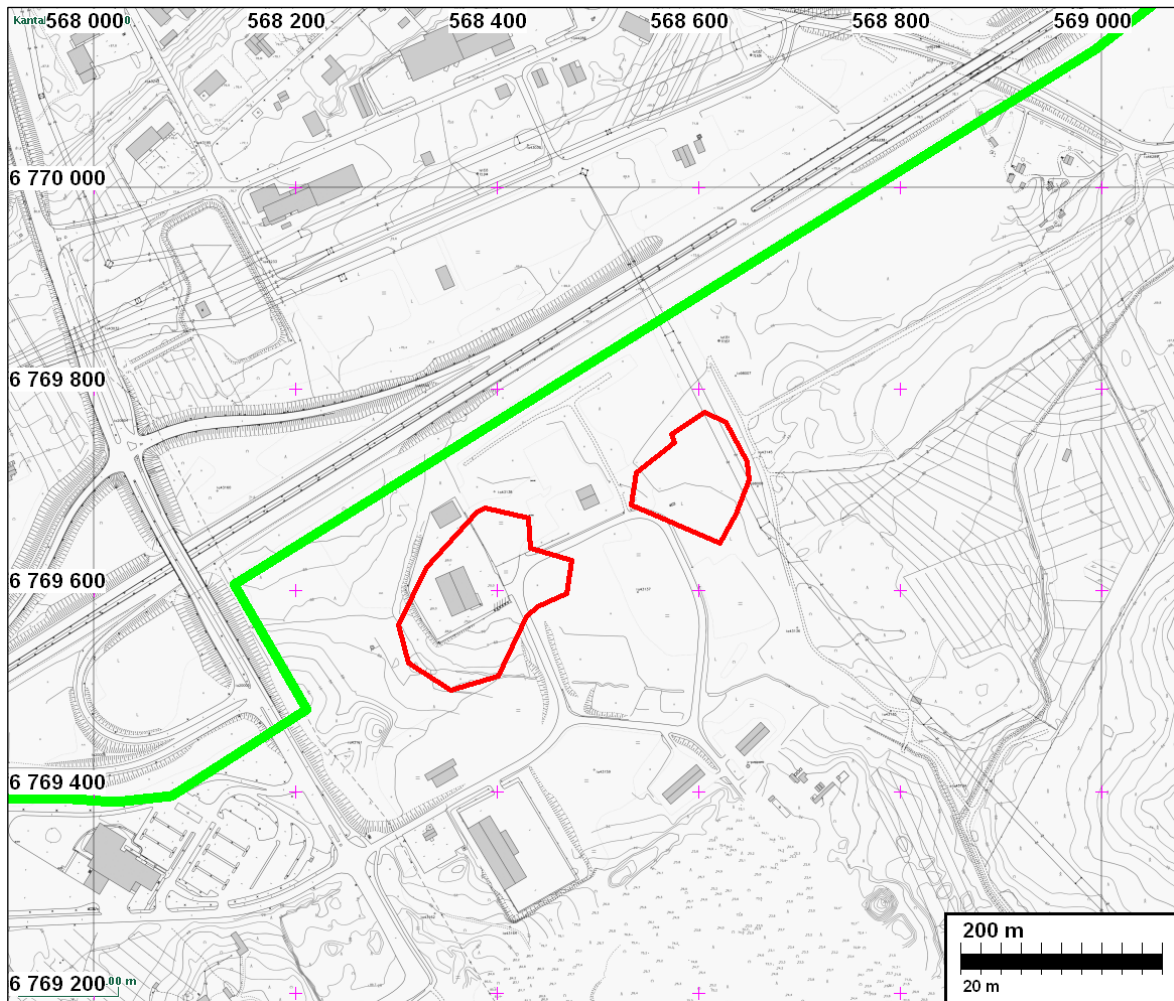
Ote Lapveden pitäjänkartasta (G42:18a/1-17). Kartalla Pajarilan ja Mustolan kylät.

Pajarilan ja Tirilän kylien välissä, Luukkalan kylään kuuluvalla metsäpalstalla, on vuoden vuonna 1767 tehdyssä verollepanokartassa (Wallgreen 1767) merkittynä kaksi peltolohkoa ja mahdollisesti niiden laidassa talo (mahdollisesti taloa tarkoittava karttamerkki on kulunut epäselväksi). Kartassa erilaisten tiluksien omistus on osoitettu kirjainkoodeilla, ja Luukkalan tilukset on merkitty kirjaimella K. Edellä mainitut kaksi peltolohkoa on kuitenkin merkitty kirjaimella P, vaikka ne ovat Luukkalan metsän keskellä, eikä kartalla näytä olevan muita kirjaimella P merkittyjä tiluskappaleita. Tähän verollepanokarttaan liittyvää kuvausta ("beskrifning") ei ole arkistossa, joten kirjaimen P merkitystä ei voi suoraan päätellä. Kuitenkin vertaamalla kartan nimiössä mainittujen kylien nimiä ja muita kartalla tiluksille merkittyjä kirjainkoodeja nähdään, että kirjaimen P täytyy tarkoittaa Pikkalaa. Kaikki muilla kirjaimilla verollepanokartalle merkityt kylät ja talot näet esiintyvät myös isojakokartoilla, ja niillä on isojaossa samat nimet kuin tämän verollepanokartan nimiössä. Kirjaimella P merkityillä peltolohkoilla ei kuitenkaan ole taloa enää isojakokartassa, ja toisaalta myöskään Pikkalan kylää ei ole enää olemassa isojaossa. Isojakokartassa samoille tienoin keskelle metsää merkityistä kahdesta peltotilkusta toinen on kuitenkin tilusluettelossa nimellä Pikkalanpelto. (Sen numerona on 152. Toinen, tarkalleen verollepanokartan P-kirjaimella merkittyjen peltojen paikalla oleva peltotilkku numerolla 151, on nimeltään Siparinpelto. Gahmberg 1832) Tämä näyttää olevan ainoa viittaus entiseen Pikkalan kylään isojakoasiakirjoissa. Myöhemmin esimerkiksi senaatin kartassa vuodelta 1893 (lehti XV-46) ja peruskartoissa vuosilta 1951 ja 1971 Siparinpellon ja Pikkalanpellon tienoilla on jo laajemmalti peltoja, mutta ei asutusta.

Vuoden 1558 kymmenysluettelossa Pikkalan kylässä on ollut kuusi taloa (Partanen 2011, s. 132). Ei kuitenkaan ole tietoa kuinka laajalla alueella sijaitsevia taloja tämä Pikkalan kylä on tarkoittanut. Joka tapauksessa näyttää todennäköiseltä, että verollepanokarttaan kirjaimella P merkityt pellot ja talonpaikka ovat kuuluneet tähän jo tuolloin lähes hävinneeseen kylään. Kyseessä voi siis olla vanha asutus. Inventoinnissa tarkastettiin verollepanokarttaan kirjaimella P merkitty talonpaikka ja sen itäpuolelle isojakokarttaan nimellä Pikkalanpelto merkitty pelto. Talonpaikka ja siihen liittyvät pellot ovat jääneet paikalle äskettäin rakennettujen yritystonttien alle. Maasto on muokattu täydellisesti uuteen muotoon. Pikkalanpellon kohdalla on vielä viljelyksessä olevaa peltoa. Pelto oli kynnettynä, ja havaintomahdollisuudet hyvät, mutta mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa ei havaittu.

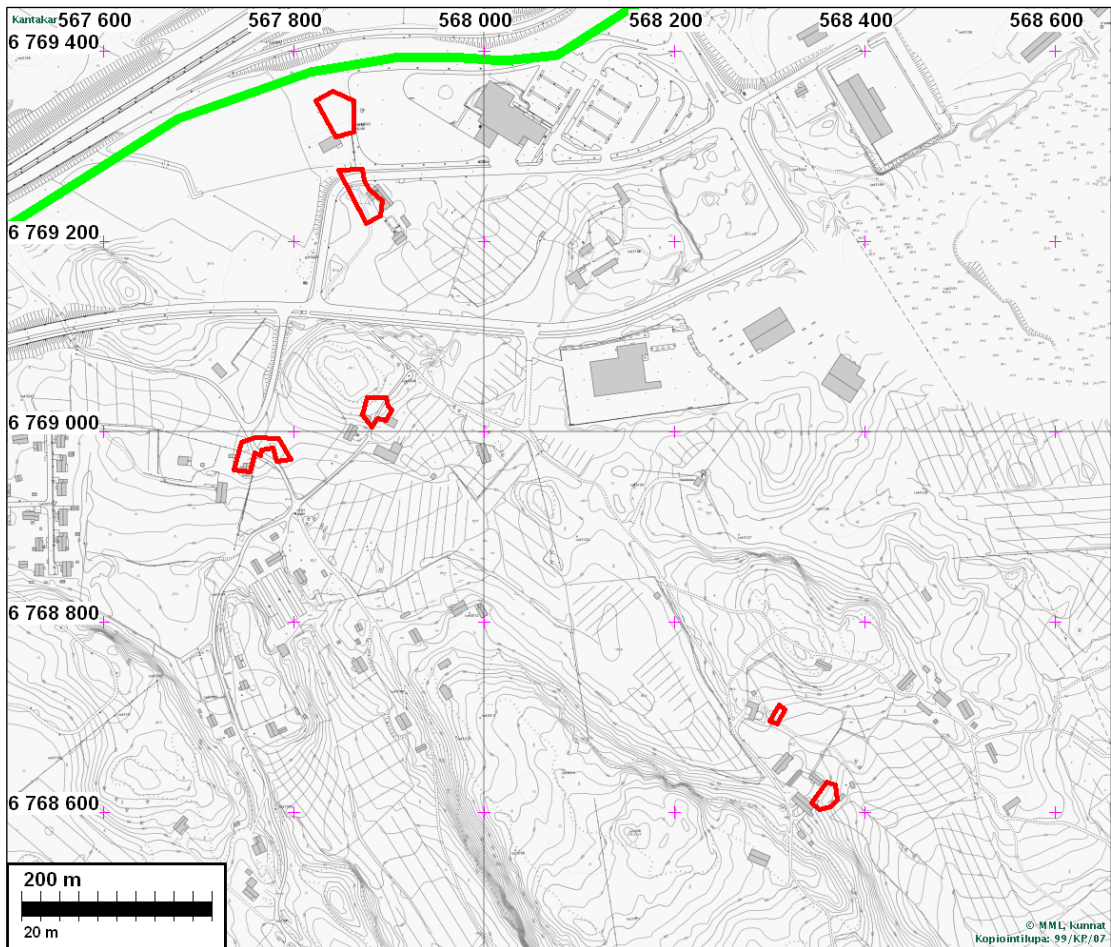

Kirjaimella P merkityt pellot ja talo (peltojen itäreunassa) Luukkalan metsien (K) keskellä vuoden 1767 verollepanokartassa. Kuvaan on asemoitu isojakokartassa metsässä olevat peltotilkut Siparinpelto (peltojen P kohdalla) ja Pikkalanpelto (idempänä).

Isojakokartan Siparinpelto (vuoden 1767 verollepanokartan mahdollinen talonpaikka P) ja Pikkalanpelto asemoituna maastokartalle. Pellon reuna on merkitty punaisella. Siparinpelto on läntisempi alue ja Pikkalanpelto itäisempi alue. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Tirilän kylässä oli isojaon jälkeen kahdeksan kantataloa. Näistä kuusi on merkitty (asemointitarkkuuden rajoissa) samoille paikoille jo vuoden 1767 kartassa. Kylän pohjoisosassa oli pohjoisesta alkaen Tirilä 2 (1767 kartassa nimenä Pekkanen, nykyisillä kartoilla Kilpiä). Isojaossa sillä oli kaksiosainen tontti. Tontin osista eteläisempi näyttää olevan sama kuin vuoden 1767 kartassa oleva talonpaikka. Kilpiän talo on edelleen samalla paikalla. ABC-huoltoaseman ja sen vieritse kulkevan kadun rakennustyöt ovat ilmeisesti osittain rikkoneet pohjoisempaa tontin osaa. Noin 200 m etelämpänä ovat Tirilä 6 (Veisto) ja sen länsipuolella Tirilä 1 (Tirilä). Molemmat talot näyttävät olleen samoilla paikoilla jo vuonna 1767. Tirilä1 näkyy vuoden 1767 kartassa (VKKA, V 24a:1 la.* 228/-) huonosti kartassa olevan reiän vuoksi, mutta paremmin samanaikaisessa konseptikartassa (VKKA, V 24 :1 la.* 227/-). Kylän pohjoisosan neljäs talo eli Tirilä 3 (Loiri) on isojaon aikaan sijainnut nykyisellä paikallaan. Vuoden 1767 kartassa se näyttää sijainneen noin 150 m idempänä, 1800-luvulla isojaon jälkeen perustetun Uusi-Loirin kohdalla, mutta kartan ja asemoinnin epätarkkuuden vuoksi tämä ei ole varmaa.

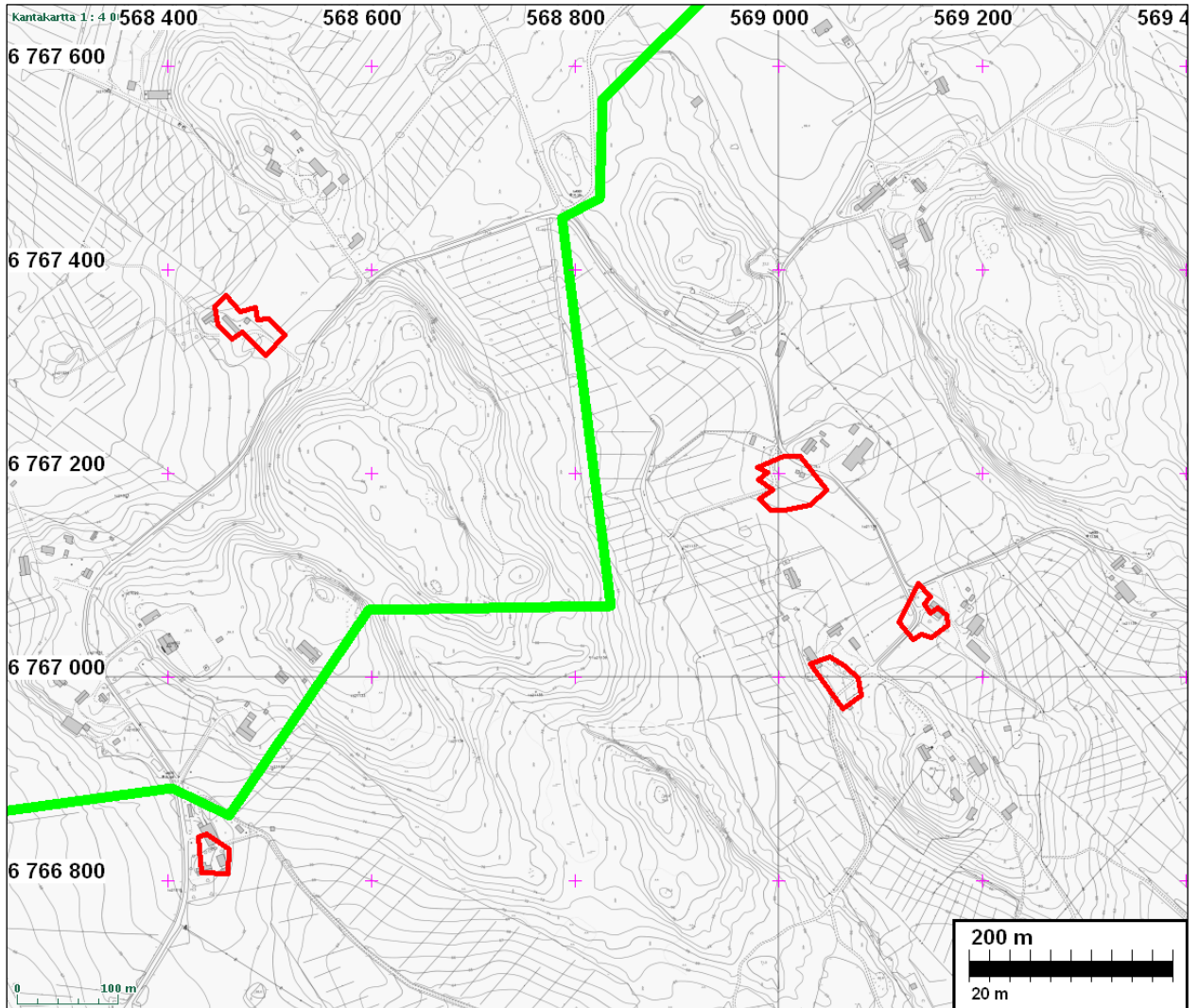

Tirilän kylän pohjoisosan isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Ote Armilan isojakokartasta (G431:28/2)

Tirilän kylän eteläosassa ainoa inventointialueella sijaitseva isojaon kantatila on Tirilä 4 (Vanha-Mielo). Se on sijainnut samalla paikalla jo vuoden 1767 kartassa. Talo on ollut samalla tontilla vielä aivan äskettäin, mutta nyt rakennukset on yhtä ulkorakennusta lukuun ottamatta purettu. Vanha-Mielosta etelään sijaitseva Tirilä 5 (Uusi-Mielo) sekä vanhasta Suokkaan talosta muodostetut kantatilat Tirilä 7 ja Tirilä 8 idempänä jäävät inventointialueen ulkopuolelle. Kaikki Tirilän kylän 1767 kartalle merkityt talot näyttävät sijainneen myös nykyisin asutuilla tonteilla. Tontteja ei inventoinnissa tutkittu tarkemmin.

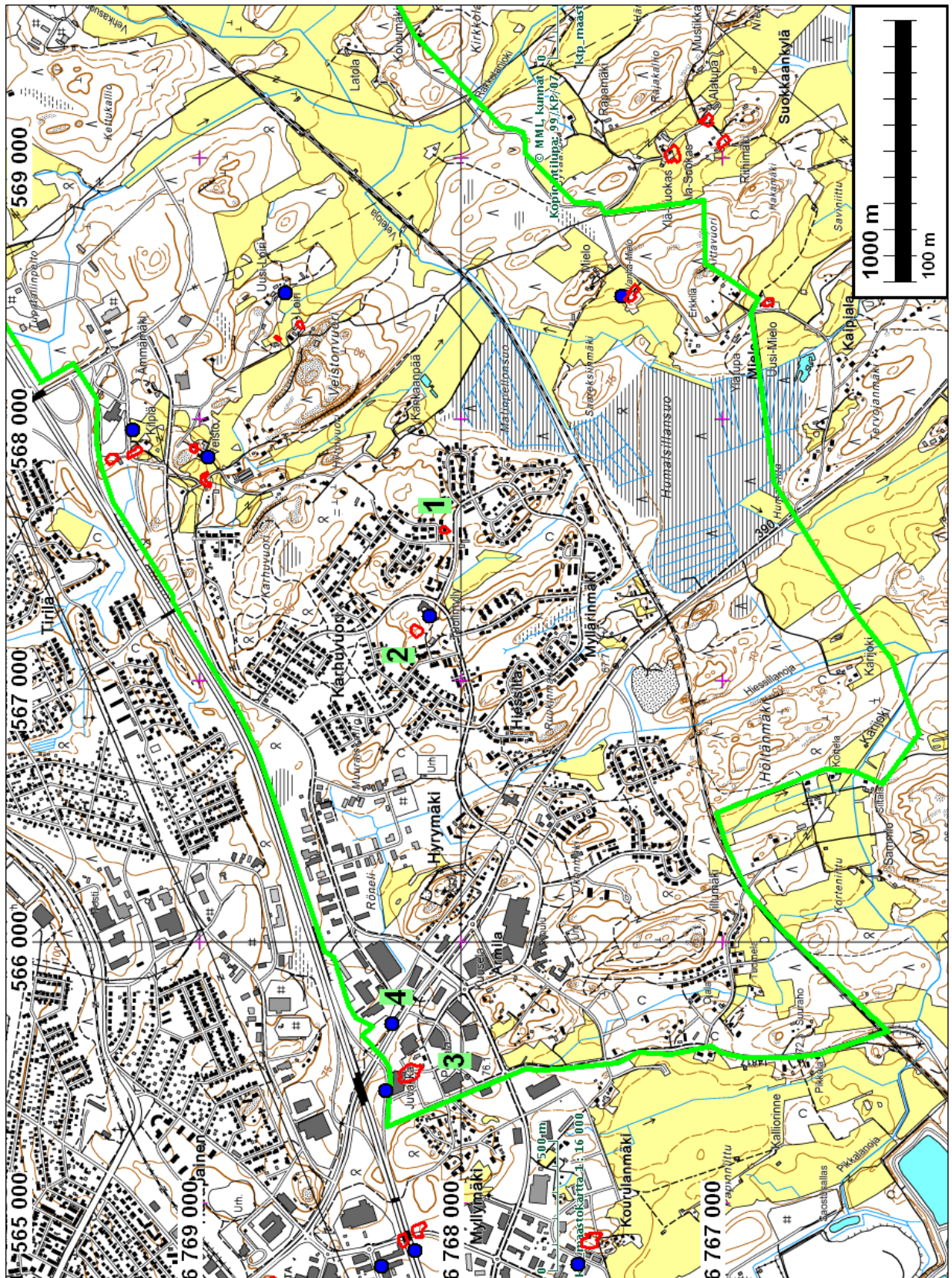

Tirilän kylän eteläosan isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Ote Armilan isojakokartasta (G431:28/2)

Isojakokartassa Tirilän kylän alueelle on merkitty vielä pieni tontti 1 kartassa sivulla:17 ja pieni pelto Veiston talon metsäalueelle, ilmeisesti aiemmin asumattomalle paikalle. Paikka on nykyisin Karhuvuoren omakotialuetta. Siitä noin 600 m länteen on isojakokartassa Armilan kylän talon numero 5 tontti, kartalla sivulla: 17 numero 2. Talon nimenä uudistusarkiston hakemistossa on Tuulimylly. Se on ilmeisesti isojaon yhteydessä perustettu tai siirretty paikalle, sillä vuoden 1767 kartassa lähes samalle paikalle on merkitty Armilan kylään kuuluva torppa. Isojakokarttaan merkityn talon tontin kohdalla on nykyisin umpeen kasvanut hiekkakuoppa. Aivan inventointialueen luoteisosassa on vielä talon Armila 2 ("Armila gård", Armilan kartano, nykyisin Juvakka) tontti sivun 17 numero 3. Koko alue Juvakan nykyisen varsin pienen pihapiirin ympäristössä on rakennettua liikerakennusten korttelialuetta. Vuoden 1767 kartassa Armilan kartanon itäpuolelle maantien varteen on merkitty erillisenä rakennuksena krouvi ("Krog"). Se on merkitty kartalle sinisellä pallolla (numero 4). Muut Armilan ja Kourulanmäen kylien vanhat tonttialueet jäävät inventointialueen Irajan länsi- ja luoteispuolille.

Artilan ja Tirilän kylien isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut talon- ja torpanpaikat on merkitty sinisillä palloilla. Niiden sijainnit ovat kartan ja asemoinnin epätarkkuudesta johtuen likimääräisiä. Numeroidut kohteet on selitetty tekstissä. Inventointialueen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Tulos

Tutkimusalueelta ei tunnettu ennestään kiinteitä muinaisjäänöksiä. Tutkimusalueelta tunnettiin II maailmansotaan liittyvä puolustusvarustus Tirilä (Mjtunnus: 1000017729). Puolustusvarustus on kivinen panssarieste, joka on paikallistettu vuonna 2010 John Lagestedtin tekemässä Salpalinjan inventoinnissa. Kohde ei ole muinaisjäänös, vaan se on määritelty kulttuuriperintökohdeeksi. Inventoinnissa puolustusvaruksen havaittiin osittain tuhoutuneet aikaisempien tutkimusten jälkeen. Toisaalta varustuksen todettiin jatkuvan pidemmälle lounaaseen, kuin aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu.

Lappeenrannan eteläisen osayleiskaava-alueen ensimmäisen osan alueella tehdyssä muinaisjäänösinventoinnissa ei havaittu kiinteitä muinaisjäänöksiä.

Turussa 15.5.2014

Ville Laakso
Antti Bilund

Lähteet

Arkistolähteet

- Aflidne Excellencen grefve Steinheils Karta öfver Wiborgs län 1805, yleiskartta 124, Kansallisarkisto.
- Aminoff, C. G. 1832. Lauritsalan, Mälkiän ja Puhakan isojakokartta. G 43:18/1-6. Kansallisarkisto.
- Gahmberg, J. 1832. Lapveden ym. kylien isojakokartta. G 42:18a/1-17. Kansallisarkisto.
- Gahmberg, J. 1833. Armilan ym. kylien isojakokartta. G 43i:28/1-16. Kansallisarkisto.
- Geographisk Charta öfver Lapvesi sokn, VKKA V 24:1 la.* 227/- -, Viipurin kuvernementin revisionikonttorin kartta-arkisto, Kansallisarkisto.
- Geographisk Charta öfwer Lappwäsi Sokn uti Kymmenegårds Prowince och Lappwäsi Härad 1767, VKKA V 24a:1 la.* 228/- -, Viipurin kuvernementin revisionikonttorin kartta-arkisto, Kansallisarkisto.
- Lagerstedt, John 2012. Salpalinja. Sotahistoriallisten kohteiden arkeologinen inventointi 2009 – 2012. Museovirasto.
- Palmroth, J. W. 1826. Lasolan ym. kylien isojakokartta. G 43:22/1-15. Kansallisarkisto.
- Wallgreen, Carl 1767. Charta öfver Mustala, Lappvesi, Pujalka, Kahila, Barkarila, Lukala, Pickala, Hardickala, Bajarila och Mikonsari Byars ägor i Kymmene Gårds Province Lappvesi Härad och Sokn, till Skattläggning afmätte. Maanmittaushallituksen verollepanokartat, 125 Lappee 1A a-e. Kansallisarkisto.

Kirjalliset lähteet

- Partanen, Jukka 2011. Lappee uuden ajan alussa. (Kauskilasta keisarin aikaan. Lappeen historia I. Esihistoriasta vuoteen 1965. s. 119-177.)
- Syrjö, Veli-Matti 1985. Lappeen kihlakunnan historia II. 1620-luvulta 1860-luvulle.
- Ylönen, Aulikki 1976. Lappeen kihlakunnan historia I. 1620-luvulle.

Kulttuuriperintökohde**LAPPEENRANTA TIRILÄ**

Mjtunnus: 1000017729

Tarkenne: II maailmansodan varustukset

Laji: muu kulttuuriperintökohde

Ajoitus: moderni

Kordin: N: 6770 758 E: 570 351

Tutkijat: Lagerstedt 2010 inventointi, Jussila 2013 inventointi, Laakso & Bilund 2014 inventointi

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri:

Kohde on osa Salpalinjaan kuuluvaa puolustusketjua, jonka rakentaminen aloitettiin 1940. Se sijaitsee kolmessa osassa Saimaan kanavan länsipuolella, Tirilän ympäristössä. Kohteen pohjoisosassa on kenttälinnoitettuja, maahan kaivettuja taisteluhaudan pätkiä ja asemia sekä Mustolanlammen länsipuolella, tien kummallakin puolella panssarivaunun kiviästä. Nelirivistä kiviästä on tien itäpuolella 15 m ja länsipuolella 5 m.

Vuonna 2013 Inventoinnissa todettiin alueella puolustusvarustusten (taisteluhautojen, ampumapesäkkeiden ja korsujen jäännöksiä) kahdella mäkialueella, toinen Reissumiehenkadun eteläpuolella ja toinen Heimosillantien pohjoispuolella, yhteensä runsaan 200 m matkalla. Kaikki kaivannot ovat sortuneita ja maaineksella (osin myös kiviaineksella) täyttyneitä sekä paikoin metsänkorjuutoissa tarveltyneitä. Maasto kaivantojen kohdalla ja niiden ympäristössä on ryteikköä ja pusikkoa. Kaivannoissa on monin paikoin hakkuutähteitä, jätteitä ja romua. Mäellä olevat kenttälinnoitteet ovat sittemmin tuhoutuneet mäellä tehdyissä rakennustöissä.

Vuoden 2013 inventoinnin perusteella läntisen Kanavatien länsipuolella sijainnut kivinen panssarieste on tuhoutunut todennäköisesti kadunrakennustöiden yhteydessä.

Kohteen eteläosassa, Tirilän eteläpuolella, Huotarintien varressa on n. 200 metrin matkalla nelirivistä panssarivaunun kiviästä. Kiviästeen pohjoispuoleisilla rinteillä saattaa olla osittain säilyneitä kenttälinnoitteita, mutta aluetta ei ole tutkittu.

Bilund & Laakso 2014:

Kohde on muinaisjäännösrekisterissä esitetty kolmena alakohteenä:

Tirilä 1 N 6770700 E 570511

Kivinen panssarieste (15 m)

Tirilä 2 N 6770938 E 570441

Kivinen panssarieste (5 m), tuhoutunut 2013

Tirilä 3 N 6770249 E 570251

Kivinen panssarieste Huotarintien varrella (200 m).

Näistä aiemmin dokumentoiduista alakohteista numerot 2 ja mahdollisesti osittain numero 1 ovat tuhoutuneet äskettäin rakennustöissä. Numeron 1 osalta on jonkin verran epäselvää, kuinka pitkällä matkalla panssariestettä on vuonna 2010 ollut, sillä inventointiraportin tekstissä alakohteen 2 pituudeksi on kerrottu 15 m, mutta karttaliitteessä se on piirretty noin 150 m pituiseksi. Alakohde 3 on hyvässä kunnossa. Panssarieste jatkuu alakohteen 3 lounaispuolella vielä yli puoli kilometriä. Tämä osuus on enimmäkseen hyvässä kunnossa. Tämä aiemmin dokumentoimaton osa on tässä jaettu viideksi uudeksi alakohteeksi. Nämä osat alakohdetta 6 lukuun ottamatta sekä alakohde 3 näkyvät hyvin kunnan kantakartassa (myös Mustolan ja Pajarilan isojaon aikaisia tontteja esittävien karttojen karttapohjissa tämän raportin yleisessä osassa), ja osa esteistä on merkitty myös maastokarttaan. Tässä ne on rajattu kantakartan ja maastohavaintojen perusteella.

Alakohteet:**Tirilä 4 N 6770170 E 570175**

Kivinen panssarieste (50 m), Tuomelan taloon ja pohjoisessa olevaan omakotitaloon menevät tiet katkaisevat esteen, ja myös Huotarintie kulkee esteen läpi siirtyen esteen luoteispuolelta kaakkoispuolelle, este osittain rikkoutunut?

Tirilä 5 N 6770025 E 570025

Kivinen panssarieste (noin 400 m), Huotarintien kaakkoispuolella, lähes ehjä, lähellä koillispäätä kaakkoon erkaneva vajaan sadan metrin pituinen haara

Tirilä 6 N 6769810 E 569725

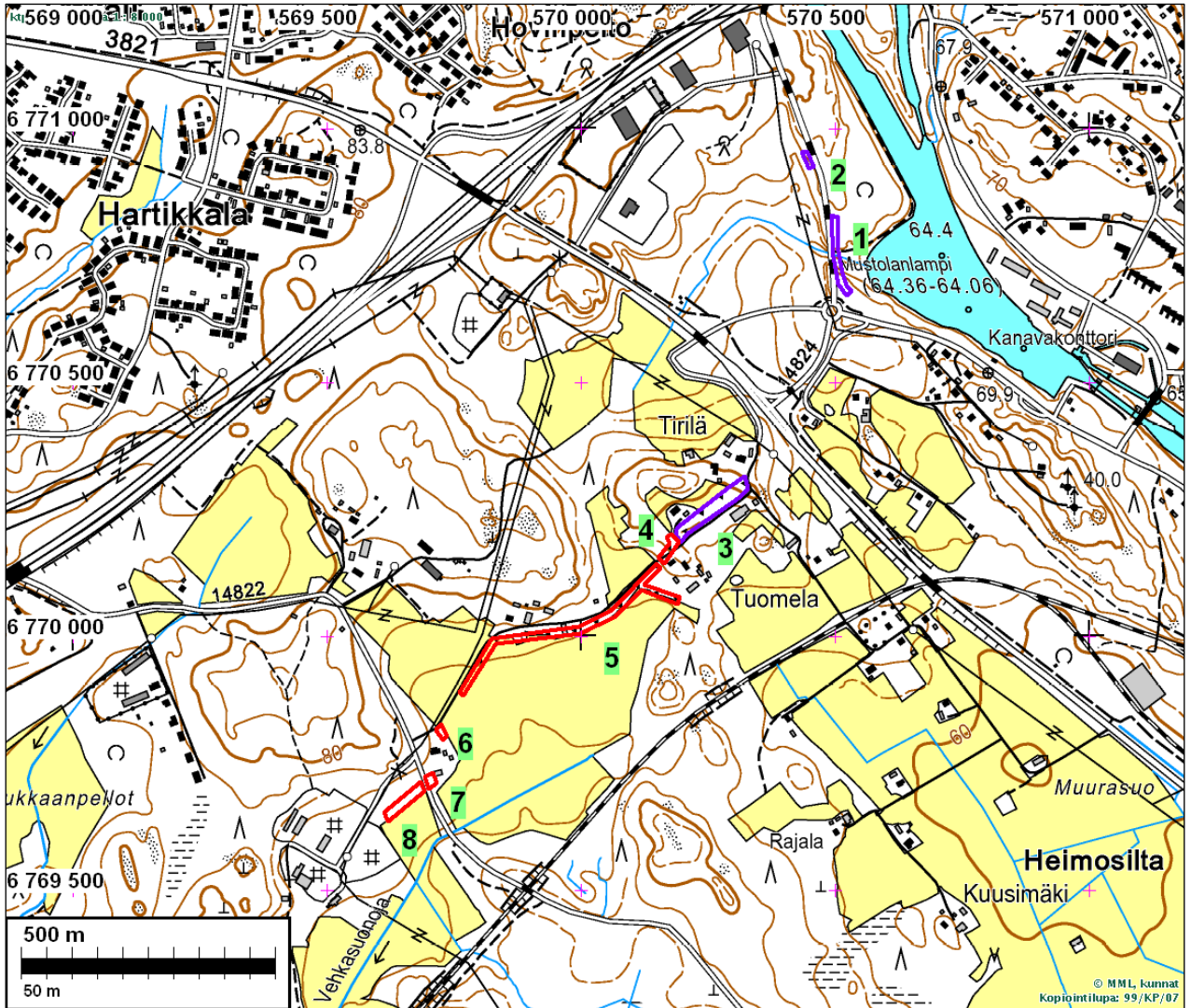
Osittain säilynyttä kivistä panssariestettä (noin 20 m) omakotitalon ja Huotarintien välissä

Tirilä 7 N 6769715 E 569705

kivinen panssarieste, 6(-7?)-rivinen (noin 25 m) omakotitalon ulkorakennuksen ja tien 14822 (vanha Nuijamaalle menevä maantie) välissä

Tirilä 8 N 6769675 E 569655

Kivinen panssarieste, samanlaista kuin alanumero 7 (noin 85 m) maantien 14822 länsipuolella.

Säilyneet osat puolustusrakennetta on merkitty punaisella ja tuhoutuneet osat violetilla.

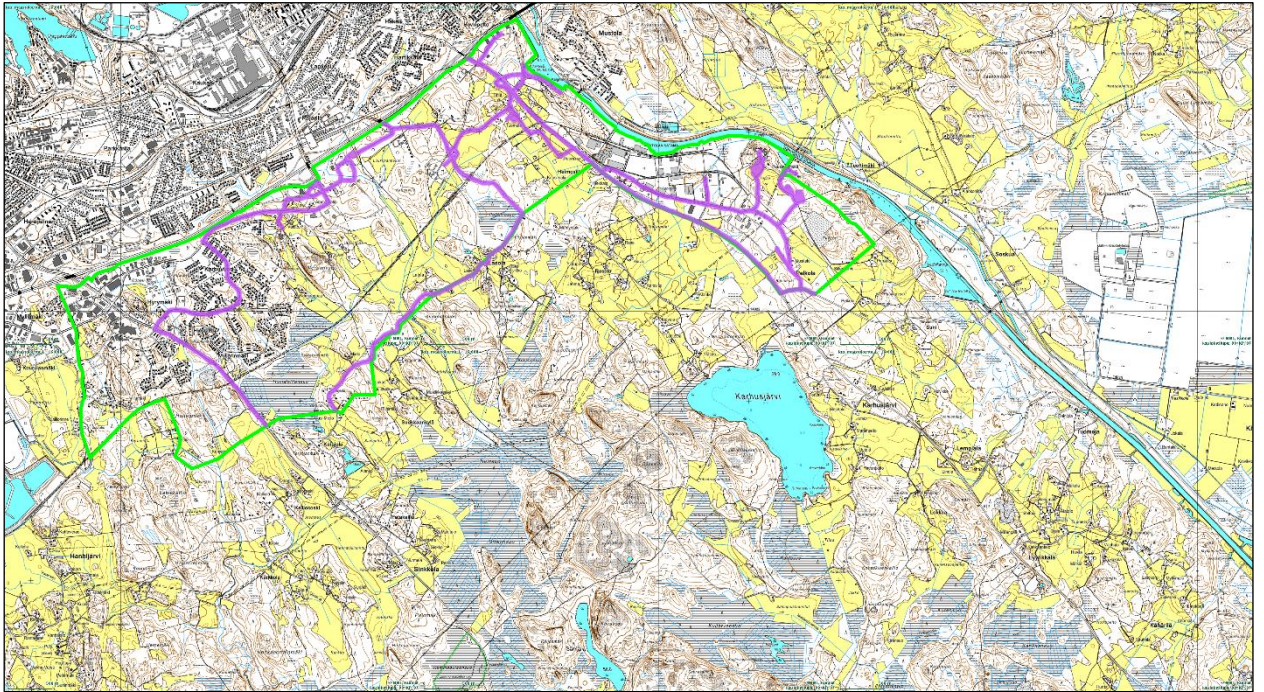

Kivistä panssariestettä.

Liite museoviranomaisille: inventoinnissa tarkastetut alueet:

Koko tutkimusalue tutkittiin ja arvioitiin kokonaisuudessaan eri menetelmin. Tarkemmin maastossa tarkastettiin kartalla vaaleanpunaisella korostuksella esitettyjä alueita.

Alla oleva kartta pyrkii noudattamaan Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuvaatimusta.

Tutkimusalueen rajaus vihreällä.